

Determinante ale convergenței ciclurilor de afaceri în zona euro. Aplicație pentru România

■

Marius-Corneliu Marinaș

Asistent universitar doctorand
Academia de Studii Economice București

Abstract. *In the OCA theory, the higher economic openness and closer economic cooperation automatically lead to the convergence of business cycles. Krugman (1993) presented an alternative view on this issue. In his opinion, closer trade ties result in better allocation of resources and higher output specialization of individual countries. As the industrial production in individual countries is becoming narrowly specialized, economies of such countries become more vulnerable and more predisposed to respond to shocks asymmetrically. The probability that shocks will be asymmetric or have asymmetric impact depends on the structure of the economy. If the structure of the economy is significantly different from the euro area, even the same shocks may have a different impact on a country and lead to asynchronous business cycle.*

Key words: OCA theory; convergence of business cycles; euro area; intra-industry trade; economic integration.

■

Aderarea la zona euro a unei țări membre a UE presupune îndeplinirea criteriilor de convergență nominală, însă integrarea economică nu se poate realiza fără progrese în procesul de convergență reală (transformarea structurală a economiei). În lipsa acestora, respectiva economie va deveni una periferică, puțin flexibilă, incapabilă să elimine șocurile care o afectează. Deoarece structura economică este una divergentă cu cea a celorlalte economii, atunci șocurile vor dobândi un caracter asimetric. În aceste condiții, convergența cu ciclul de afaceri al zonei euro se va reduce, ceea ce va induce un impact asimetric al politicii monetare comune. Această țară se va simți nedreptățită de deciziile Băncii Centrale Europene și va dori să părăsească Uniunea Economică și Monetară.

Pentru ca un astfel de scenariu să nu aibă loc, atunci este nevoie de analiza ex-ante a costurilor și beneficiilor renunțării la propria monedă. Costurile vor fi cu atât mai reduse cu cât acea economie înregistrează un grad mai ridicat de convergență reală cu zona euro. Acest proces presupune, în conformitate cu teoria zonelor monetare

optime, creșterea gradului de integrare comercială, a flexibilității economiei (în special a pieței muncii), sporirea concordanței structurilor economiei și exporturilor ș.a. Însă, efectul asupra convergenței ciclurilor poate fi unul ambiguu. Aceasta pentru că majorarea relațiilor comerciale cu țările zonei euro poate evolua către două direcții:

a) creșterea ponderii comerțului interindustrial, care induce o probabilitate mai ridicată de manifestare a șocurilor asimetrice (țările schimbă în cea mai mare parte bunuri aparținând unor industrii diferite). Acest tip de comerț este specific țărilor care înregistrează o înzestrare divergentă cu factori de producție, fiind consecința strategiilor de integrare pe verticală ale firmelor multinaționale.

b) majorarea ponderii comerțului intraindustrial, care determină o corelație mai ridicată a șocurilor (un șoc care afectează o anumită industrie va avea o influență similară atât în zona euro, cât și în țara respectivă). Această formă de comerț rezultă din strategiile de integrare pe orizontală ale companiilor multinaționale, în vederea realizării de economii de scară.

În afară de această analiză ex-ante a costurilor și beneficiilor, există și o altă viziune în literatură (Frenkel, Rose, 1998), conform căreia criteriile unei zone monetare optime trebuie cercetate ex-post, adică după aderarea la zona euro. Aceasta pentru că procesul de integrare monetară le va influența într-o măsură mult mai mare. Țările convergente din punct de vedere structural vor avea o pondere ridicată a comerțului intraindustrial, ceea ce va influența pozitiv simetria șocurilor care afectează partenerii comerciali; aceasta este în măsură să asigure o corelație mai ridicată a ciclurilor economice, odată cu creșterea gradului de deschidere a economiei, generând astfel o majorare a beneficiilor adoptării monedei euro.

Ipoteza endogenității unei zone monetare optime

Bazându-se pe dovezile empirice conform cărora țările cu cele mai strânse relații economice tind să aibă o mai mare concordanță a ciclurilor de afaceri, Frenkel și Rose au stabilit latura endogenă a celor două criterii majore ale zonei monetare optime (ZMO), și anume: gradul de integrare economică și convergența ciclurilor de afaceri. Potrivit acestora, aderarea la zona euro conduce la intensificarea schimburilor comerciale, ceea ce influențează în mod pozitiv corelația dintre evoluțiile macroeconomice ale țărilor membre.

Pentru a cerceta relația cauzală dintre cele două variabile, am construit linia ZMO, care reprezintă ansamblul combinațiilor dintre convergența ciclurilor și gradul de integrare economică pentru care costurile și beneficiile aderării la zona euro sunt egale (figura 1). O majorare a divergenței crește costurile unei uniuni monetare, în lipsa posibilităților de ajustare pe termen scurt a economiei prin intermediul cursului de schimb. Costurile la nivel macroeconomic ale unei convergențe mai reduse pot fi compensate de beneficiile la nivel microeconomic ale intensificării integrării economice, ceea ce permite o mai bună alocare a resurselor în economie. La dreapta liniei ZMO întâlnim situația în care țările ar trebui să fie parte a unei zone monetare optime (o creștere a gradului de integrare este însoțită de o convergență mai ridicată), beneficiile depășind costurile pierderii independenței monetare. La stânga dreptei ZMO, este mai avantajos pentru țări să-și păstreze independența monetară și să nu se alăture unei uniuni monetare.

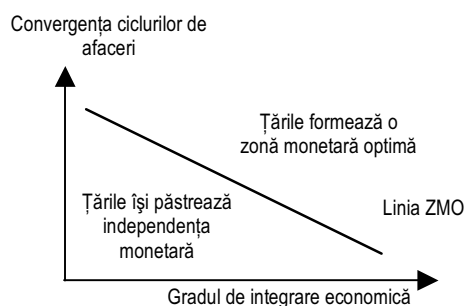

Figura 1. Analiza costurilor și beneficiilor unei ZMO

În funcție de concluziile anterioare se poate estima că etapele procesului european de integrare au generat, pe de o parte, creșterea gradului de deschidere a economiei, iar, pe de altă parte, majorarea convergenței ciclurilor de afaceri. Figura de mai jos evidențiază evoluțiile celor două variabile în condițiile creării unei Piețe Comune (PC) și a unei Uniuni Economice și Monetare (UEM).

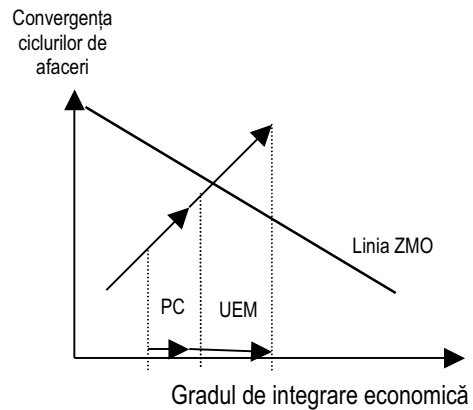

Figura 2. Impactul integrării economice asupra convergenței ciclurilor de afaceri

În literatură există și o altă ipoteză (Krugman, 1993), conform căreia o creștere a gradului de deschidere va conduce la o corelație mai redusă a ciclurilor de afaceri; în consecință, sporirea gradului de integrare economică va fi generatoare de divergență economică, deoarece fiecare țară va tinde să se specializeze în producerea acelor bunuri și servicii pentru care deține un avantaj comparativ. Membrii unei zone monetare vor avea, prin urmare, o structură economică foarte puțin diversificată, predispusă a fi afectată de șocurile ofertei. În mod corespunzător, ciclurile lor de afaceri vor deveni divergente (figura 3).

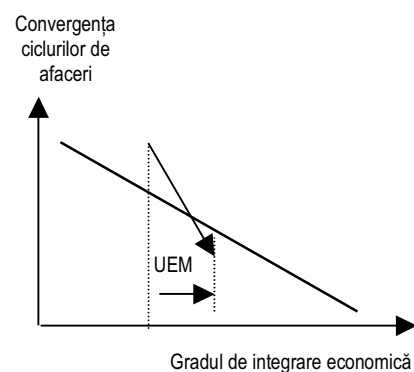

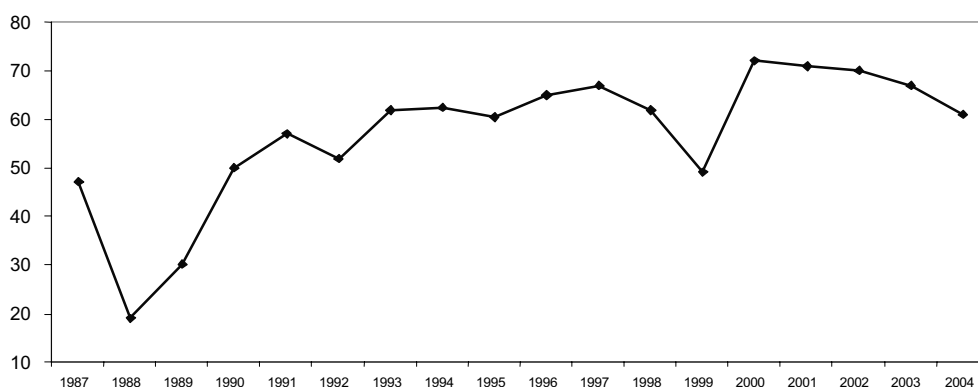
Figura 3. Ipoteza specializării în cazul UEM

Studiile care au cercetat impactul adâncirii integrării economice asupra convergenței ciclurilor de afaceri în zona euro au evidențiat corelația redusă dintre aceste variabile. Astfel, realitatea europeană este una intermediară în raport cu cele două viziuni anterioare.

Estimarea convergenței ciclice în zona euro

Pentru a surprinde evoluția convergenței ciclurilor de afaceri se utilizează două metode, una care analizează dispersia decalajelor de producție naționale și cea de-a doua bazată pe studierea corelației dintre fluctuațiile economice. Pentru interpretarea rezultatelor am renunțat la prima dintre ele, deoarece aceasta nu evidențiază natura fluctuațiilor, ci reflectă numai intensitatea lor. În aceste condiții, tendința de creștere a convergenței ciclice ca urmare a reducerii dispersiei decalajelor ar putea fi contrazisă de existența unor perioade temporare de manifestare a divergenței ciclice. Cea de-a doua metodă este însă sensibilă la lungimea intervalului luat în considerare; aceasta a presupus estimarea fluctuațiilor PIB-ului potențial utilizând diferite filtre econometrice.

a) în cazul intervalelor de opt ani (filtrul Baxter-King, sursa Banca Centrală Europeană) pentru perioadele 1980-1987,...1997-2004 se observă existența unei divergențe mai accentuate între 1992 și 1999 și a uneia având o intensitate mai redusă între 1985 și 1992. Corelația maximă s-a înregistrat între 1993 și 2000, valoarea acesteia fiind de 73%, reducându-se la 62% pentru perioada încheiată în 2004. Dacă din analiză se exclude Grecia, atunci gradul de convergență dintre ciclurile de afaceri crește până la aproximativ 80% (1997-2004). Din punct de vedere al efectelor etapelor integrării în cadrul UE, se observă că procesul de convergență la UEM (început în 1997) a avut cea mai ridicată influență asupra corelației ciclului de afaceri în zona euro (figura 4).

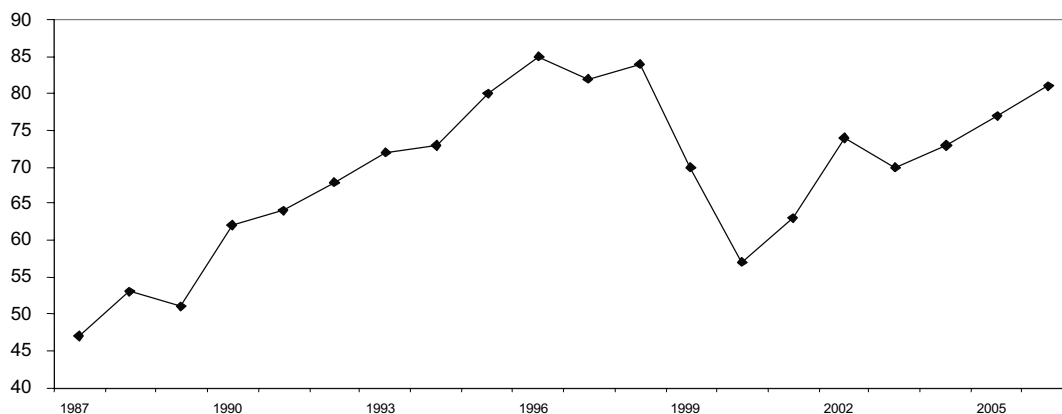

Sursa: Böwer, Guillemineau (2006) „Determinants of business cycle synchronisation across euro area country”, BCE, nr. 587.

Figura 4. Convergerea ciclurilor de afaceri în zona euro (pentru 8 ani)

b) pentru intervalele de câte șase ani (filtrul Hodrick-Prescott, sursa Comisia Europeană), divergența ciclică s-a accentuat la sfârșitul anilor '90, de la aproximativ 15% la aproape 40%. Cauza constă atât în efectul diferențiat al crizei de pe piețele emergente, cât și în evoluția diferită a Greciei față de ciclul zonei euro. Economii precum Olanda

și Spania au compensat reducerea cererii externe prin stimularea cererii interne. În schimb, Finlanda și Italia au fost afectate într-o proporție mai ridicată de această criză. Totuși, reluarea tendinței convergente s-a petrecut odată cu aderarea economiilor la zona euro, nivelul de divergență reducându-se în anul 2005 la 20% (figura 5).

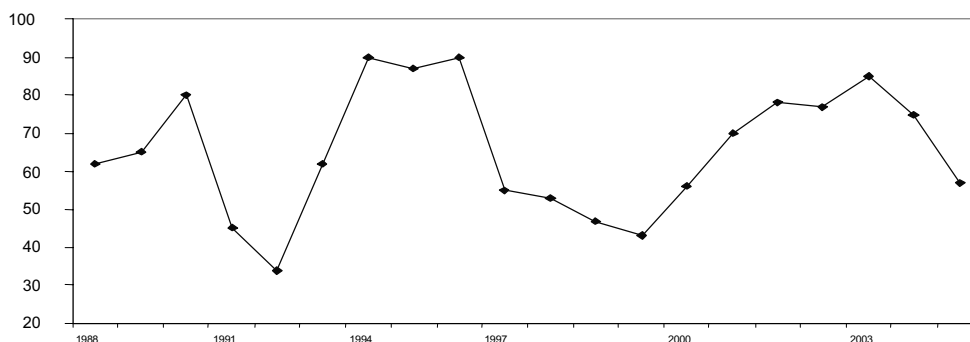
Austria, Irlanda, Luxemburg, Portugalia – excluse din analiză

Sursa: Comisia Europeană, Quaterly report on the euro area, nr. 2, 2006.

Figura 5. Convergerea ciclurilor de afaceri în zona euro (pentru 6 ani)

c) alegerea unor *intervale de câte patru ani* (filtrul Hodrick-Prescott, sursa Comisia Europeană) pentru anii 1988-1991, 1989-1992, ..., 2000-2003 sugerează existența a trei perioade temporare în care s-a înregistrat o divergență ciclică (figura 6). Prima s-a manifestat la începutul anilor '90, ca urmare a șocurilor care au afectat actualele țări membre ale zonei euro – unificarea

Germaniei, criza SME, colapsul Uniunii Sovietice, precum și criza sectorului public din Grecia. Cea de-a doua s-a înregistrat spre sfârșitul deceniului trecut, pentru intervalul 1993-1997, anticipând divergența din analiza anterioară. Ultima este valabilă începând cu perioada 2000-2004, surse ale divergenței fiind economii ca Belgia, Finlanda, Grecia și Spania.

Austria, Irlanda, Luxemburg, Portugalia – excluse din analiză

Sursa: Comisia Europeană, Quaterly report on the euro area, nr. 2, 2006.

Figura 6. Convergența ciclurilor de afaceri în zona euro (pentru 4 ani)

Grecia este singura economie din zona euro care înregistrează în prezent un decalaj inflaționist. Belgia a înregistrat o evoluție divergentă cu zona euro numai un semestru din anul 2006, însă această evoluție a fost surprinsă de această analiză pe termen mai scurt. Finlanda dovedește o sensibilitate ridicată la evoluția comerțului mondial. Astfel, creșterea acestuia cu aproximativ 17% între 2002 și 2004 a coincis cu trecerea economiei finlandeze de la un decalaj recesionist de 0,8% (din PIB-ul potențial) la unul inflaționist de 0,3%. Reducerea ratei de majorare a comerțului sub 8% anual a constituit unul dintre factorii intrării în recesiune, la sfârșitul anului 2004. Spania a beneficiat de stimularea cererii interne ca urmare a reducerii ratei reale a dobânzii. În condițiile în care există disparități semnificative ale ratelor inflației în cadrul zonei euro, atunci politica monetară a BCE influențează diferit cererea agregată la nivelul statelor membre.

Cercetând corelația ciclurilor de afaceri în zona euro pe baza celor trei abordări anterioare, se observă că mărirea intervalului reduce intensitatea divergențelor ciclice. Numai șocul global din a doua jumătate a anilor '90 este reflectat de cele trei grafice. Perspectiva aderării la UEM a determinat manifestarea unui trend ascendent al gradului de convergență ciclică în zona euro.

Surse ale convergenței ciclurilor de afaceri în zona euro

Am reținut ca variabile potențial explicative ale convergenței ciclice indicele comerțului bilateral (ICB) dintre țările membre, gradul de integrare economică (GIE), indicele specializării comerciale (ISC) și indicele

divergenței structurale (IDS). În relația de mai jos sunt specificate și influențele acestor variabile asupra convergenței ciclurilor, așa cum decurg acestea din analizele empirice anterioare:

Convergența ciclurilor de afaceri = f(+ ICB; + GIE; - ISC; - IDS).

- ICB se calculează ca medie a ponderii relațiilor comerciale bilaterale dintre țările i și j (importuri + exporturi) în relațiile comerciale totale.

$$ICB_{ij} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T \frac{Im_{ijt} + Exp_{ijt} + Im_{jtt} + Exp_{jtt}}{Im_{it} + Exp_{it} + Im_{jt} + Exp_{jt}}$$

unde:

t = anul;

T – numărul de ani.

- GIE se determină ca medie a ponderii exporturilor și importurilor unei țări i în PIB.

$$GIE_i = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T \frac{Im_i + Exp_i}{PIB_i}$$

- ISC măsoară suma diferențelor dintre ponderile unui sector de activitate în exporturile totale a două economii.

$$ISC_{ij} = \sum_{n=1}^N abs\left(\frac{1}{T} \sum_{t=1}^T k_{int} - \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T k_{jnt}\right);$$

unde:

k_{nt} – ponderea sectorului n în totalul exporturilor unei țări, la momentul t ;

abs – valoarea în modul.

Cu cât acest indicator are o valoare mai apropiată de 1, cu atât specializarea exporturilor este mai ridicată; rezultă un nivel redus al convergenței dintre structurile de export ale celor două economii.

- IDS este definit ca sumă a diferențelor dintre ponderile la PIB ale diferitelor sectoare de activitate economică.

$$IDS_{ij} = \sum_{n=1}^N abs\left(\frac{1}{T} \sum_{t=1}^T S_{int} - \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T S_{jnt}\right);$$

unde:

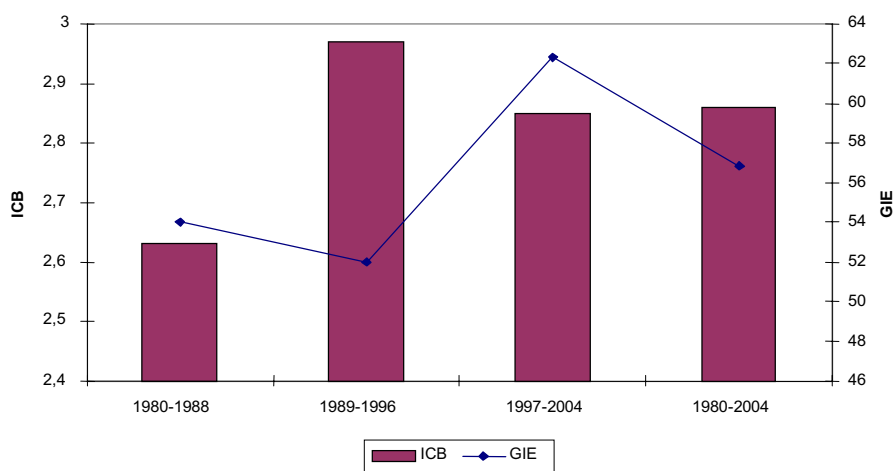
S_{nt} - ponderea sectorului n în PIB-ul unei țări, în t .

O valoare apropiată de 1 a acestui indice reflectă un grad redus de convergență între structurile economice a două țări.

În ceea ce privește indicele comerțului bilateral (ICB), cele mai ridicate valori s-au înregistrat între așa-numitele „țări pereche” – Germania-Franța, Belgia-Olanda și Germania-Olanda. De exemplu, relațiile bilaterale dintre

primele două economii au avut o pondere de 13,5% din comerțul total al celor două între anii 1980-2004. Cel mai scăzut indice (aproximativ 0,17%) s-a obținut în cazul relației comerciale dintre Grecia și Luxemburg. Dintre cele mai mici valori ale ICB, șapte se referă la relațiile comerciale bilaterale ale Luxemburgului, ceea ce reflectă specificul acestei economii, care deține cea mai ridicată pondere a serviciilor în PIB. ICB mediu pentru țările zonei euro a fost de 2,86% în perioada analizată, cu un maxim de 2,97% între 1989 și 1996 și cu un minim de 2,63% între 1980 și 1988. Aceasta evoluție se datorează, pe de o parte, intensificării comerțului bilateral dintre țările zonei euro, iar, pe de altă parte, reducerii ponderii în PIB a comerțului cu economiile din afara zonei euro.

Gradul de integrare economică s-a redus de la 54% între 1980-1988 la 52% în următorii opt ani; în perioada care include pregătirea intrării la UEM, precum și aderarea propriu-zisă (1997-2004) valoarea medie a acestui indice a crescut la 62,3% (figura 7).

Sursa: Böwer, Guillemineau (2006) „Determinants of business cycle synchronisation across euro area country”, BCE, nr. 587.

Figura 7. Evoluțiile gradului de integrare economică și comerțului bilateral în țările zonei euro

Reprezentarea grafică a evoluțiilor variabilelor ICB și GIE sugerează că aderarea la UEM a generat creșterea ponderii comerțului în PIB, în condițiile în care proporția celui bilateral (sub formă de histogramă în figura 7) a înregistrat o reducere. Altfel spus, țările zonei euro comercializează mai multe bunuri, însă într-o proporție mai mare cu țări din afara acesteia.

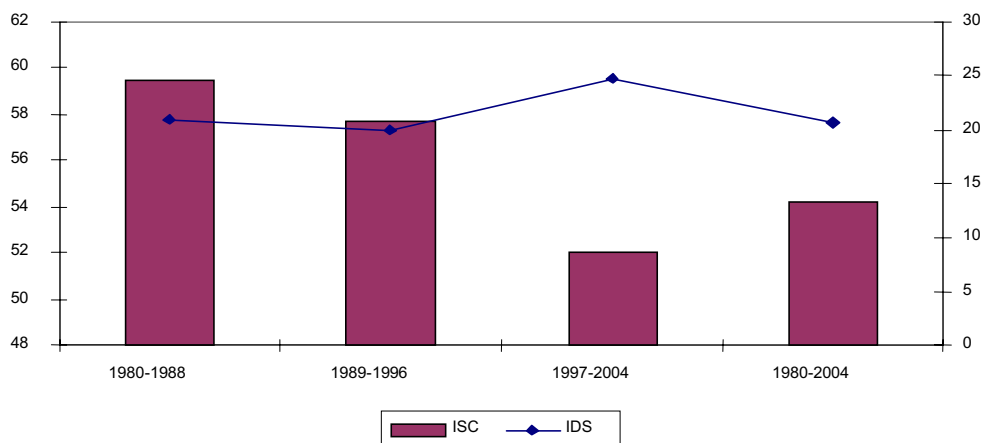
Din punct de vedere al structurii comerțului, s-a înregistrat o scădere a ISC (indicelui specializării comerciale) de la 59,5% între 1980 și 1988 la 52% în perioada 1997-2004. Rezultă că fazele integrării economice au generat o creștere a comerțului intraindustrial, ceea ce sporește convergența ciclurilor de afaceri; un șoc care afectează o anumită economie se va transmite în mod simetric înspre celelalte. Aderarea la UEM a sporit gradul de integrare economică, în timp ce ponderea comerțului

interindustrial s-a redus. Comparând diferențele dintre structurile comerciale bilaterale, s-a obținut că Germania și Franța au cea mai scăzută valoare a ISC (21%), în timp ce între Germania și Grecia există cea mai ridicată divergență (95%). Aceasta pentru că Grecia are cea mai ridicată pondere a exportului de alimente și băuturi, în timp ce proporția mașinilor și a echipamentelor de transport este cea mai scăzută. De altfel, această economie înregistrează șase dintre cele mai ridicate valori ale specializării comerciale bilaterale, fiind cea mai divergentă cu zona euro.

În timp ce ISC s-a redus, indicele divergenței structurale (IDS) s-a majorat de la aproximativ 21% între 1980 și 1988 la 25% în perioada 1997-2004 (figura 8). Astfel, structurile comerciale au devenit mai similare, în timp ce diferențele dintre structurile economice au crescut. O explicație a acestei evoluții vizează modul de calcul al celor doi indici;

astfel, IDS se referă și la bunurile necomercializabile (extern) ale sectorului serviciilor, în timp ce ISC cuprinde numai bunurile comercializabile. În consecință, creșterea

ponderii comerțului intraindustrial poate genera o reducere a specializării comerciale, în timp ce structurile economice pot deveni mai divergente.

Sursa: Böwer, Guillemineau (2006) „Determinants of business cycle synchronisation across euro area country”, BCE, nr. 587.

Figura 8. Evoluțiile comparate ale structurilor economice și specializării exporturilor

Din punct de vedere al specializării bilaterale a economiilor zonei euro, o valoare mai scăzută a IDS presupune o similaritate ridicată a valorilor adăugate ale sectoarelor economice. Spania și Austria sunt cele mai convergente din punct de vedere structural, în proporție de 93%, datorită ponderilor asemănătoare ale industriei, construcțiilor, comerțului și serviciilor financiare. Țări precum Belgia-Olanda, Spania-Portugalia sau Belgia-Franța înregistrează o convergență structurală de peste 89%. Economiiile cele mai divergente cu restul zonei euro sunt Grecia și Luxemburg, prima datorită ponderilor sectorului agricol (relativ mai ridicată) și sectorului industrial (relativ mai scăzută), iar cea de-a doua ca urmare a proporției sectorului de servicii financiare. Cel mai ridicat IDS se înregistrează între Irlanda și Luxemburg, de aproximativ 47%, iar între Grecia și Luxemburg acesta este de 33%.

În studiul realizat de Böwer și Guillemineau (BCE, 2006) s-au luat în considerare 66 de corelații bilaterale între țările zonei euro în evaluarea influenței acestora asupra convergenței ciclurilor.

Astfel, s-a estimat că ICB a avut o influență pozitivă și semnificativă (la nivelul de 5%) asupra convergenței ciclice, explicând 18% din regresia acesteia.

$$\text{Convergența ciclică} = 2,0652 \times \text{ICB} + 0,5087$$

(t-statistic = 3,94; R² = 0,18)

Dacă se introduce o variabilă suplimentară referitoare la distanța geografică se obține un coeficient de 2,1 pentru ICB, de asemenea semnificativ statistic, însă gradul de semnificație crește la 40%. Cu cât distanța dintre două economii este mai scăzută cu atât ciclurile de afaceri vor fi mai corelate.

Gradul de integrare economică (GIE) nu a avut nicio influență asupra convergenței ciclice, manifestându-se atât

o lipsă de semnificativitate, cât și lipsă a puterii explicative asupra regresiei.

$$\text{Convergența ciclică} = 0,0786 \times \text{GIE} + 0,5215$$

(t-statistic = 0,81; R² = 0,01)

Indicele specializării comerciale (ISC) are o influență negativă asupra convergenței, semnificativă statistic, explicând 19% din regresie.

$$\text{Convergența ciclică} = -0,433 \times \text{ISC} + 0,8238$$

(t-statistic = -3,1; R² = 0,19)

Analizând subperioada 1980-1996, coeficienții regresiei anterioare sunt ne semnificativi, astfel că reducerea specializării comerciale nu a influențat convergența ciclurilor. Între anii 1997-2004, specifici pregătirii și aderării efective la UEM, influența ISC a fost cuprinsă între -0,5 și -1,5, iar R² a luat valori de minim 0,4 și maxim 0,6. S-a estimat de asemenea că impactul cel mai ridicat al specializării comerciale s-a înregistrat în cazul comerțului cu mașini și echipamente de transport.

Gradul de divergență al structurilor economice (IDS) a avut o influență negativă, semnificativă statistic, dar cu o importanță foarte redusă în explicarea evoluției convergenței ciclurilor.

$$\text{Convergența} = -0,4987 \times \text{IDS} + 0,6704$$

(t-statistic = -2,61; R² = 0,05)

Dacă între anii 1980-1996 specializările în sectoarele industrial și financiar au avut un impact semnificativ asupra corelației ciclurilor, în a doua subperioadă, influența a fost ne semnificativă statistic; în plus, IDS a avut semnul pozitiv, contrazicându-se astfel corelația presupusă dintre cele două variabile.

Comparând rezultatele econometrice prezentate anterior cu abordările specifice teoriei zonelor monetare optime, se observă că se contrazice corelația pozitivă dintre creșterea gradului de integrare economică și convergența ciclurilor de afaceri. Ipoteza lui Krugman este de asemenea negată econometric. Astfel, intensificarea relațiilor comerciale nu generează o specializare comercială mai ridicată și nici accentuarea divergenței ciclurilor de afaceri. În plus, specializarea comercială constituie variabila cu o putere explicativă superioară specializării economice. Deși gradul de divergență structurală s-a mărit, totuși aceasta nu a influențat convergența ciclurilor. În teoria ZMO, creșterea flexibilității forței de muncă contribuie la atenuarea influenței șocurilor structurale care influențează o anumită economie, determinând totodată sporirea convergenței ciclice. Însă, în estimarea realizată de Böwer și Guillemineau nu s-a putut stabili nicio legătură cauzală flexibilitate-convergență.

Dintre variabilele semnificative ale corelației ciclurilor se disting altele, precum variația cursului de schimb nominal, diferențialul dintre deficitele bugetare, gradul de integrare financiară, precum și diferențialul de competitivitate (calculat în funcție de evoluția ratei reale de schimb ponderată cu proporția în comerțul din cadrul zonei euro). Majorându-se gradul de integrare financiară, s-a mărit nivelul de convergență ciclică a sectorului serviciilor, care a devenit un canal de transmisie a influențelor către ciclul de afaceri.

Dacă ipotezele teoriei tradiționale a ZMO sunt respinse, totuși, abordarea lui Frenkel și Rose se validează empiric.

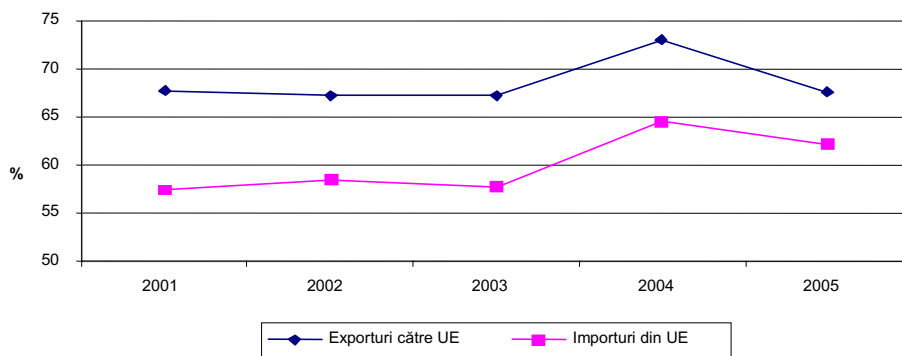
Astfel, aderarea la zona euro determină o intensificare a relațiilor comerciale, ceea ce a influențat în mod pozitiv convergența ciclurilor de afaceri. Adoptarea unei monede comune are un efect pozitiv asupra comerțului intraindustrial, chiar dacă structurile economice nu sunt convergente. Transmisia șocurilor prin intermediul comerțului intraindustrial a fost concentrată în sectorul mașinilor și echipamentelor de transport; specializarea în acest sector explicând aproximativ 61% din corelația ciclurilor între 1997 și 2004 (în cadrul regresiei care mai include diferențialul de integrare financiară).

Criteriile zonei monetare optime pentru România

Analiza succintă a acestor criterii permite evaluarea stadiului actual al convergenței reale a economiei românești cu cea a UE, în perspectiva aderării la zona euro.

a) *România înregistrează o creștere a gradului de deschidere a economiei, principalul partener comercial fiind țările UE.*

Acesta s-a majorat de la 70,6% în anul 2000 la 80,4% în 2003, estimându-se că în următorii ani ponderile exportului și importului în PIB vor continua să crească, iar economia va deveni foarte deschisă, similară țărilor de mărime mică și mijlocie din UE. În 2005, majoritatea relațiilor comerciale au fost cu țări dezvoltate (aproximativ 69% din importuri și 74% din exporturi), dintre care comerțul cu țările UE a avut cea mai ridicată pondere (figura 9).

Surse: Anuarul de comerț exterior al României, 2004, Institutul Național de Statistică; Comerțul exterior al României în anul 2005, Comisia Națională de Prognoză, 2006.

Figura 9. Evoluția ponderii comerțului exterior cu UE (2001-2005)

Chiar dacă majorarea gradului de deschidere a economiei a presupus creșterea ponderii comerțului cu UE, totuși această evoluție nu constituie un indiciu suficient pentru a putea aprecia influența asupra gradului de convergență ciclică. În acest sens, devine importantă structura comerțului exterior al României, relativ la UE. În condițiile, în care aceasta are o viteză redusă de transformare, atunci crește potențialul manifestării unor șocuri asimetrice între zona euro (ca aproximare a UE) și economia românească.

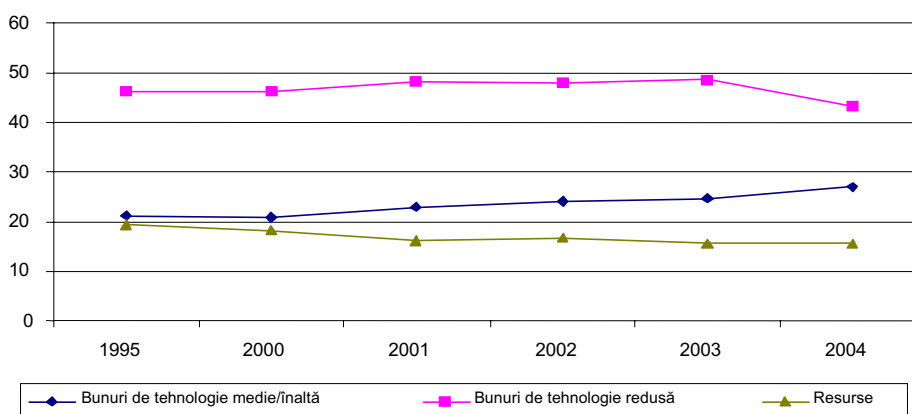
b) *Structura actuală a comerțului exterior al României ar transforma-o într-o țară periferică a zonei euro.*

Comparând structurile de export ale României și ale țărilor de coeziune în 2003, se observă o convergență mai ridicată cu Portugalia (54,4%), Grecia(51,8%) și Spania (46,8%) și una mai redusă cu Irlanda (22,6%). Primele două țări sunt specializate în producerea de bunuri care folosesc intensiv forța de muncă, fiind economii periferice ale zonei euro.

În anul 2005, cel mai mare volum de exporturi s-a înregistrat în industria confecțiilor textile, în care predomină activitatea de perfecționare activă (lohn), urmată de industria metalurgică, în care se realizează în special oțeluri inferioare și mai puțin oțeluri speciale. Trebuie remarcat însă că s-au înregistrat progrese și în ceea ce privește exportul de produse ale industriei de echipamente, aparate radio, televiziune și comunicații, ale industriei de mașini și aparate electrice și industriei de mijloace de transport (în special automobile), sectoare caracterizate de produse cu valoare adăugată crescută. Specializarea în acest

ultim sector este în măsură să influențeze pozitiv convergența ciclurilor în cadrul zonei euro, așa cum am arătat anterior.

Creșterea ponderii exporturilor de bunuri care utilizează tehnologii medii și superioare este în măsură să asigure transformarea structurii comerțului exterior. O astfel de tendință este susținută de majorarea proporției exporturilor de o complexitate tehnologică medie/ridică, de la aproximativ 20% în 2000 la 28% în anul 2004 (figura 10). Această evoluție a continuat în perioada 2004 și 2006, astfel că, în primul semestru din 2006, această pondere a fost 37%.

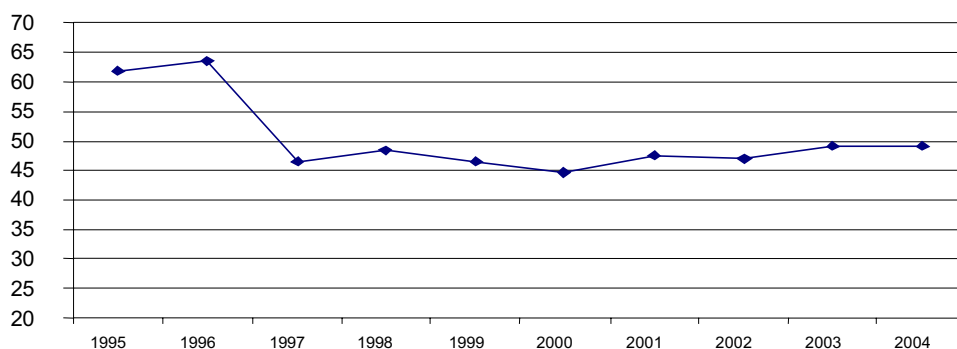
Sursa: Ministerul de Finanțe, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013.

Figura 10. Structura tehnologică a comerțului exterior al României

c) Existența unor structuri ale activității economice și ocupaționale divergente cu UE este în măsură să afecteze negativ convergența ciclurilor.

Gradul de divergență structurală s-a redus de la aproximativ 62% în 1995 la 49% în 2004 (figura 11), situându-se la nivelul cel mai ridicat dintre noile țări

membre ale UE (aproximativ 23%, medie în 2004). De remarcat că procesul de creștere economică început în anul 2000 nu a fost însoțit și de ajustarea structurii economiei relativ la UE. O evoluție asemănătoare se înregistrează și în cazul divergenței socioocupaționale, aceasta situându-se pentru anul 2003 la nivelul de 74% față de 75% în anul 2003.

Sursa: Eurostat, 2005.

Figura 11. Evoluția divergenței structurale cu UE (1995-2004)

Aceasta situație dovedește flexibilitatea redusă a economiei românești, în condițiile în care se realizează un proces lent de mobilitate a populației din agricultură către alte sectoare de activitate.

d) *România înregistrează o creștere a ponderii comerțului intraindustrial cu UE.*

Acesta se determină pe baza indicelui Grubel-Lloyd, care exprimă ponderea acestui tip de comerț în cel total cu UE, pe fiecare grupă de mărfuri (k) și pe ansamblul economiei.

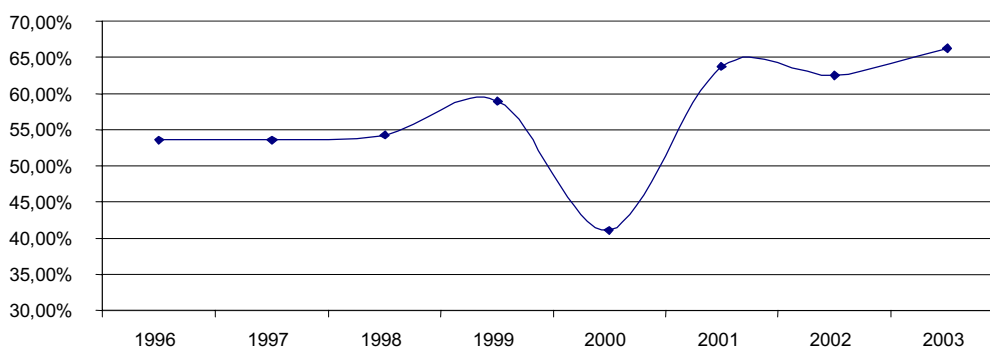
$$GLI_{Rom}^k = \left[1 - \frac{|Export_{Rom}^k - Import_{Rom}^k|}{Export_{Rom}^k + Import_{Rom}^k} \right];$$

Exporturile, importurile României în/din UE

$$GLI_{Rom}(\text{total}) = \sum GLI_{Rom}^k \times \left(\frac{Export_{Rom}^k + Import_{Rom}^k}{Export_{Rom} + Import_{Rom}} \right)$$

Cu cât valoarea acestui indice este mai apropiată de 1, cu atât România va înregistra un comerț similar cu cel al UE, ceea ce influențează pozitiv decizia de aderare la zona euro (șocurile vor deveni simetrice). Dacă valoarea este apropiată de 0, atunci România înregistrează o pondere însemnată a comerțului interindustrial.

Acest indice s-a majorat lent până în anul 2000, după care a înregistrat o reducere substanțială până la nivelul de aproximativ 40%. Creșterea exporturilor începând cu anul 2000 a fost însoțită de sporirea ponderii comerțului intraindustrial (figura 12).

Sursa: Eurostat, Baza de date Comext.

Figura 12. Pondereea comerțului intraindustrial cu UE

Nivelurile acestui indice sunt similare cu cele ale Portugaliei (un indice de 65% în anul 2003), însă superioare Greciei (care avea un indice de aproximativ 42%). Din punct de vedere al proporției comerțului intraindustrial pe grupe de mărfuri, se observă că valorile cele mai ridicate se înregistrează în anul 2003 la sticlă (97,5%), metale (96%), produsele vegetale (85,1%), textilele (79%), mașini și echipamente de transport (70%), plastic și cauciuc (61,3%), produse alimentare (53%). Astfel, în cazul mărfurilor cu cele mai ponderi în comerțul cu UE (50% pentru textile și mașini, echipamente), comerțul intraindustrial este dominant.

Potențialul de manifestare a unor șocuri asimetrice pe latura comerțului exterior este în aceste condiții mai redus.

În funcție de cele patru criterii analizate în cazul României, se poate anticipa trendul evoluției economiei în următorii ani. Astfel, creșterea gradului de integrare comercială cu UE, însoțită de majorarea ponderii comerțului intraindustrial va fi în măsură să compenseze progresele reduse în procesul de ajustare structurală a economiei românești. Convergența cu ciclul de afaceri al țărilor zonei euro va crește dacă se va mări ponderea în comerț a bunurilor care presupun utilizarea unor tehnologii superioare.

Bibliografie

- Böwer, U., Guillemineau, C. (2006). *Determinants of business cycle synchronisation across euro area country*, European Central Bank, Working paper series, nr.587
- de Grauwe, P. (2003). *The Enlarged Eurozone: Can it Survive?*, Netherlands Institute for Advanced Study
- de Grauwe, P., Mongelli, F.P. (2005). *Endogeneities of optimum currency areas what brings countries sharing a single currency closer together?*, European Central Bank, Working paper series, nr. 468
- Dupuch, S. (2004). *EU enlargement: what does it change for the european economic geography*, University of Paris III-Villetaneuse, CEPN
- Egger, H., Egger, P. (2004). *Intra-industry trade with multinational firms: theory, measurement and determinants*, University of Nottingham, Research Paper 10
- Frankel, J., Rose, A. (1997). *The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria*, Berkeley University
- *** *Anuarul de comerț exterior al României*, Institutul Național de Statistică, 2004
- *** *Comerțul exterior al României în anul 2005*, Comisia Națională de Prognoză, 2006
- *** *Planul Național de Dezvoltare 2007-2013*, Guvernul României, 2005
- *** *Quarterly report on the euro area*, nr.2, Comisia Europeană, 2006